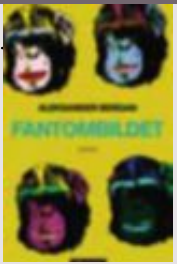

LEKEN
DEBUT

ROMAN

- > Aleksander Bergan
- > Fantombildet
- > Aschehoug
- > 300 sider
- > Konfronterende om kulturell kapital og kjendistilværelse

Hvem bestemmer hvem du er, du selv eller alle rundt deg? *Fantombildet* er historien om Casper Isaksen, en helt vanlig fyr som våkner opp og har blitt kjendis over natten. I stedet for å undersøke årsaken, velger Casper å benytte seg av mulighetene den nye tilværelsen har å by på. Slik utforskes iscenesettelsens plass i 2012 og dens overbevisningskraft.

Med *Fantombildet* har Aleksander Bergan skrevet en debutroman som er interessant på flere måter; en spennende historie, en utfordrende fortellerstemme, en samfunnskritisk kommentar. NRKs Leif Ekle påpekte i n-timen at Bergan skriver satire, men avstår fra å være ironisk, og dette syns jeg beskriver romanen godt. Gjennom skildringer av kjendisfester og intervju-situasjoner beskrives et overfladisk samfunn som alltid jager videre mot nye fester og økt kulturell kapital. Historien er underholdende, fortelleren trekker veksel på å henvende seg til leseren, skrive i jeg-form og i tredje person, og satiren som gjennomsyrrer det hele fungerer godt.

Satirens viktigste funksjon er slik jeg forstår det å synliggjøre svakheter ved samfunnet, og den skal kunne leses som en samfunnskommentar. Bergans roman har en tydelig og uttalt agenda: å påvise en overfladisk samfunnsstruktur basert på evige gjentakelser, hvor ingen skaper noe nytt, alt er kopier, forbedringer, ekko. I *Fantombildet* skildres overfladiske mennesker som, styrt av media, idealiserer progressive ikoner uten å klare å avsløre dem. Et samfunn hvor de verste menneskene ikke er de som er onde, men de kjedelige.

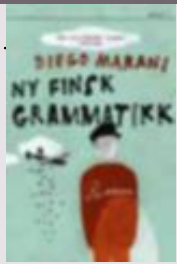
Å kritisere vår nyhetshunger og avsløre den som repetitiv er i seg selv ikke noe nytt, men romanen oppdaterer diskusjonen ved å la internett, med blogger, twitter og facebook, få spille sin rolle. Jeg lurer likevel på om romanen ikke skyter seg selv i foten ved å kritisere hvordan menneskene repeterer hverandre, som ekko, når den selv er lite progressiv og snarere føyer seg inn som nok en stemme som forteller oss at vi kommuniserer for overfladisk nå om dagen. Eller kanskje er det hele poenget?

IDA VÅGSEETHER

UTEN SPRÅK
OG MINNE

ROMAN

- > Diego Marani:
- > Ny finsk grammatikk
- > 233 sider
- > oversatt av Jon Rognlien
- > Pax
- > Praktfullt, opprivende og klokt: Hva er da et menneske?

Inniblant kan man få inntrykk av at det er både normalt og prisverdig å ha en splittet personlighet, som når noen omtaler seg selv «som politiker og som menneske..», «som kronprinsesse og som venn..», «som prest og som menneske..», som om det er motsetningspar, men også som om man kan være det ene eller det andre etter for godt-befinnende.

Italieneren Diego Marani (1959) ser ut til å være et integrert menneske, en alt-i-ett-person: filolog og EU-tolk, skjønnlitterær romankonstruktør av ypperste klasse, psykolog, teolog og filosof. Det kommer alt sammen til uttrykk i den usedvanlige romanen «Ny finsk grammatikk». Den tar sitt utgangspunkt at i stedet for å være én eller flere, kan man være ingen.

Den gripende handlingen begynner i tyskokkuperte Trieste en høstdag 1943. En mann blir funnet nesten ihjelslått på gaten og tatt til sykehus. Da han våkner opp, er han uten hukommelse og språk. Han vet altså ikke hvem han er. Han er uten identitet. Han er ingen. Han trenger en fortid for å bli noen i nåtid.

Det eneste som kan antyde hvem han er, eller rettene: var, er en navnelapp i sjømannstrøyen hans med ordene «Sampo Karjalainen». Den tyske militærnevrologen, med finsk i sitt opphav, antar at pasienten er finne og får han gjennom krigens besværligheter, nærmest som en pakke, sendt til Finland, for å lære sitt eget språk på ny, og slik bli et menneske igjen.

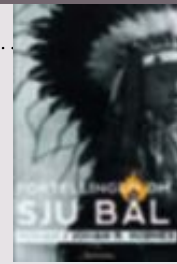
Det er en sår og gripende historie. Til slutt ser både hovedperson og leser hvem «Sampo Karjalainen» er. Da har vi vært på en lang safari gjennom krigens landskaper og lidelser, med en identitetsløs mann – verdens frieste og mest ensomme, som opplever at å komme til seg selv er å komme til ensomheten. Til siste slutt er han en heros for skadd til å satse livet sitt for annet enn den tillærte forestillingen om fedrelandet. Hvordan den nå ser ut. Da har han kommet så langt at han behersker finsk med sine femten kasus og flere infinitivformer ganske bra. Men så det står kanskje om enda mye mer enn som så...

JAN ASKELUND

BESTIALSKE
HISTORIER

ROMAN

- > Johan B. Mjones:
- > Fortellingen om sju bål
- > 432 sider
- > Aschehoug
- > Strykning, komprimering (og bildebruk) er også skrivekunst.

Johan B. Mjones (1976, debut 2009) har tidligere vist at han er en uvanlig dyktig romanforfatter som bl. a. makter å fortelle separate historier og med teknisk eleganse flette dem sammen til en overordnet episk helhet.

Med *Fortellingen om sju bål*, som ikke bare skriver sammen to unge menneskers dager og liv på nåtidsplanet, men som med tittelen tenner sju historiske bål i like mange kapitler fra 1493 til i år, blir oppgaven for stor. Ikke slik å forstå at leseren ikke begriper prosjektet, men nåtidskapitlene blir altfor utflytende, inniblant langtekkelige, og ikke sjelden også maniert repetitive i stilen.

De handler om purunge indianske Mary i Sør-Dakota, USA, og den jevngamle *halfcasten* Russell som en kort periode bodde sammen med Mary da de var småbarn, hvordan de kommer fra hverandre, finner sammen igjen, og hvordan det går dem (ille). Historiene deres er på mikroplanet krusninger i den store fortellingen om hvordan den hvite mann kom og kuet urbefolkningene i Amerika mens vi så godt som utryddet dem i prosessen.

Mjones gjør historiske nedslag i Karibia 1493, Bolivia 1781 og 2013, Texas 1849, Minnesota 1862, Wounded Knee, Sør-Dakota, 1890 og 1973. Disse besti-alske historiene summerer seg opp til å bli historien om den hvite manns, europeerens, nybyggerens, kolonistorens, de kristnes underkuelse og desimering av de indianske folkene der vi for fram. Disse kapitlene er mektige både som historiske vitnesbyrd og skjønnlitterær skrivekunst.

Ellers blir det nå for hvert år mer og mer synlig at forlagene sliter med underbemanning. Det viser ikke minst i detaljene. Hvem har man f. eks. satt til å skrive baksideteksten til denne boken – som skal være interessekapende og salgsfremmende? Hvem får seg til å si at dette «er en roman om en tragedie, om blod, og om det er mulig å forandre sin skjebne. Og med et folks brukne rygg som bakteppe, kommer en ny trussel, ...»

Skjebne lar seg ikke forandre; da er det ikke skjebne. Brukken rygg, bakteppe?

JAN ASKELUND

GREVEN AV
M. KOPISTO

Krim

- > Jeffrey Archer:
- > Fanget av fortiden
- > Oversatt av Einar Blomgren
- > 626 sider
- > Vigmostad Bjørke
- > Jeffrey Archer stjeler rått og dårlig fra Alexandre Dumas.

I bitte små glimt går det an å forstå hvorfor Jeffrey Archer selger millioner av bøker. Selv om språket er banalt og karakterene grove sjablonger, er det en viss eleganse over konstruksjonen. Så er den da også laget av en forfatter som gjort sitt eget liv til et skjedndrama som ikke står noe tilbake for romanene.

Danny Cartwright er en enkel gutt fra Londons østkant. Han har en flott kjæreste som han har fridd til. I stedet blir han tiltalt og dømt for å ha drept sin beste venn og kommende svoger. I fengselet deler han celle med en edel og adelig mann som er så lik ham selv at de lett kunne ha byttet plass. Alle som har lest «Grevnen av Monte Cristo» vil vite hvordan det går, det er fra Alexandre Dumas Archer har stjålet hovedhistorien, noe han ikke forsøker å skjule.

Slik Edmond Dantés vendte tilbake til Paris som greve, vender Danny tilbake til London som Sir Nicolas Moncrieff. Hans eneste plan er å ta hevn over dem som sendte ham i fengsel. Den tidligere analfabete er blitt finansakrobat og markedsmanipulator, han leser Friedman og Adam Smith og skriver økonomiske essays når han ikke planlegger de mest utpekulerte tricks for å knuse de tre fiendene. Det er ikke det minste troverdig, men det skjer såpass mye at leseren ikke oppdager at han både burde ha kjedet seg av den banale forteller-teknikken, irritert seg over flommen av klisjeer og ynket seg av de mange forblommede karakteristikk av heltens godhet.

Verdien øker betraktelig for den som leser denne boken parallelt med Archers egen biografi (Wikipedia-versjonen er fascinerende nok). Den tidligere nestleder i det britiske konservative partiet ble selv kastet i Belmarsh-fengselet da han ble dømt for mened, han bodde selv, som Danny, i The Boltons før han mistet huset i en annen skandale. Scenene fra rettssalen, som uten tvil er bokens beste, har Archer selv opplevd som tiltalt.

I en bok hvor de gode utelukkende er edle og de onde er utelukkende fæle, er det ikke tvil hvilken kategori Archer selv vil ha havnet i.

SVEN EGIL OMDAL